

SLOVENIJA

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Gosposka 12 — Naročnina četrletno 15 din, za pol leta 30 din, za vse leto 60 din — Posamezna štev. 2 din — V zamejstvo za vse leto 90 din — Poštoček rač.: Ljubljana 16.176 — Rokopisov ne vračamo — Oglasi po tarifu — Izhaja vsakega 1., 11. in 21. v mesecu — Tiska tiskarna M. Hrovatin v Ljubljani

Nerodovitna politika

V zadnji številki smo zavzeli stališče do nekega »Gorenjčevega« sestavka o »slovanski krvi«. Pri tem smo posebno — kdo ve kolikoli že — poudarili potrebo, da se že kdaj naša politika in vse naše javno življenje postavi na stvarno podlago, kajti v politiki je hvaležnost precej neznana cvetlica, in še zmeraj se je opekeli, kdor je nanjo računal. Sicer je pa dvajset let centralističnega življenja v naši državi tako dobra šola in še tako draga povrh, da bi človek dejal, da je vsako besedovanje res odveč.

Zato je tudi čisto naravno, da so »Gorenjčeve« trditve, posebno tiste, ki se tičejo na Hrvaškem zgubljenega slovenskega denarja, bile s hrvaške strani takoj zavrnjene. Posebno »Obzorje« je to trditev odločno zavrnil, pri čemer mu je »Gorenjček« delo precej olajšal, ker ni navedel točnih in podrobnih podatkov in dejstev. Upamo, da bo to »Gorenjček« čimprej storil, pri čemer naj samo še dostavimo, da je tudi nam znano nekaj o tistem denarju, ki smo ga nalagali vsepovsod na jugu, a ga nismo dobili nazaj, le da ne vemo za natančne številke. »Obzorje« bi pa v tej zvezi še mi opozorili na tistih 20 milijonov delavskih zavarovalnih prispevkov, ki so jih naši delavci plačali Osrednjemu uradu za zavarovanje delavcev v Zagrebu več, kakor so jih dobili nazaj in pa na to, da smo mu mi že svoje dni povedali, da je Pokojninski zavod za zavarovanje namočene v Ljubljani nalagal zmeraj prispevke slovenskih zavarovalcev Sloveniji, dalmatinskih pa v Dalmaciji — nekaj, česar ni delal tako dosledno noben urad ali zavod v naši državi. »Obzorje« nam je lansko leto glede na to našo ugotovitev celo obljubil, da se bo poučil in nas ovrge s številkami. Tega pa še do danes ni

storil in tudi ne bo nikoli storil, ker ne bo mogel. Zato pa bi pač ne smel spet trditi, da gre vsako leto mnogo denarja dalmatinskih zavarovalcev Pokojninskemu zavodu v Ljubljani.

Če pa hočemo biti pravični, moramo priznati, da je naša politika v prvi vrsti kriva, če je do takega nevspešnega raznavanja sploh prišlo. Spet kdaj nam očita »Obzorje«, in vsak mora priznati, da vsaj z videzom upravičenosti, da slovenska politika, posebno tista, ki jo zastopa in zagovarja »Gorenjček«, glede na zahteve hrvaškega naroda ni bila na višini, da je slonela na borbi med Zagrebom in Belgradom, pri čemer se je izjavljala za belgrajsko orientacijo. Popolnoma neresnično je samo, če trdi »Obzorje«, da smo dobili za to svojo orientacijo od Belgrada nekakšne »ugodnosti«. Mi smo že večkrat z dejstvi in številkami dokazali, da ne le takih ugodnosti nikoli nismo imeli in prejimali, ampak da smo bili navzlic svojem večnemu vladovanju še mnogo bolj prikrajšani kakor Hrvatje, ki so bili skoraj zmeraj v opoziciji. Res pa je spet pri vsem tem, da more biti ne samo za Hrvate, ampak tudi za vsakega drugega stvarno in pošteno mislečega človeka naravnost nerazumljivo, da smo mogli trpeti politiko, ki je stalno in dosledno zapostavljala naše skupne narodne koristi samo za to, da so različni vodiči dosegli nekaj osebnih koristi zase in za svoje strankarske pripadnike.

Še zmeraj nimamo narodne politike. A nimamo je, ker nimamo narodnega programa, ker se še zmeraj nismo zavedli, da je narodna skupnost višja enota od »naše stranke«. In ob sedanjih usodnih dogodkih je človeka spričo vsega tega po pravici strah za naš narod.

Vojna in politika

Bolgarsko vznemirjenje.

Potem ko ste pristopili Madžarska in Romunija k silam osi, je bilo napovedano, da bo podpisala svoj pristop tudi Bolgarija. Ob tej priliki se je med Bolgari zarčelo nekako vznemirjenje. Bolgarski revolucionarji so začeli glasno šariti in poudarjati svoje zahteve. V bolgarskem sobranju je imel poslanec Dumanov govor, ki tudi v naši državi ni mogel ostati brez odmeva. Posebno južnosrbski listi so takoj ostro zavrnil njegove besede. Poudarek teh besed so videli v dejstvu, da je Dumanov ud vladne stranke. Odkrito prijateljsko za Jugoslavijo pa je nastopil bivši ministrski predsednik Mušanov, ki je poudaril, da je večina bolgarskega naroda proti vsaki vojni, in je ostro posvaril vlado, naj ne da, da bi prišlo do kakega pustolovstva, ki so jih doživeli in drago plačali že dovolj. Pozneje je Dumanova ostro zavrnil tudi bivši ministrski predsednik Cankov, ki je povedal, da je Dumanov sicer ud vladne stranke, da pa je kot poslanec novinec in v javnosti ne uživa takega ugleda, da bi se izplačalo v Jugoslaviji zaradi njegovih besed kako razburjenje. Bolgarsko vznemirjenje pa se ni razširilo samo v našo državo, ampak je naletelo na še hujši odmev v Turčiji, ki je takoj izvršila v evropskem delu države splošno mobilizacijo. Pomirjevalno je vplivalo sporočilo, da zaenkrat Bolgarija sploh ne bo pristopila k silam osi in da je odločno za ohranitev miru.

Bojišča.

Grško-italijanska vojna se je preselila v Albanijo. Italijani se močno jeze na neprijateljske poročevalce, ki baje silno pretiravajo grške uspehe in italijanske izgube. Pojavila se je pa tudi prav od službe

ne italijanske strani ostra kritika italijanskega generalnega štaba, da je začel vojno brez prave priprave. Vse z velikim zanimanjem zasleduje zadržanje Albancev v tej vojni in slišijo se o njih zelo nasprotujoča si poročila.

Angleži in Nemci nadaljujejo silne napade na industrijska središča in poročila govore o poškodbah velikanskega obsega. Uničujejo se milijarde in milijarde narodnega premoženja obeh narodov.

Amerika in vojna.

Pri podpiranju Angležev od strani USA se načinja novo vprašanje. Kakor znano, po svetovni vojni Angleži in Francozi niso plačali Ameriki svojih vojnih dolgov in ameriški parlament je sprejel tako imenovani Johnsonov zakon, da Amerika ne sme dovoljevati vojujočim se državam finančnih posojil. Sedaj Angliji ne zadostuje samo rušilci, municija, vojni material i. t. d., v kratkem bo potrebovala tudi finančne pomoči in začinja se boj, da se ta Johnsonov zakon razveljavi.

Naročnikom!

Zaradi neredne odprave nekaj naročnikov ni prejelo zadnje številke. Prosimo jih, da nam to oprostite in hkratu sporočite, da jim list pošljemo dodatno.

Obenem opozarjamo vnovič vse naročnike in prijatelje, da izhaja »Slovenija« od 1. letošnjega novembra dalje trikrat na mesec iz razlogov, ki smo jih navedli v 44. številki z dne 1. letošnjega novembra.

Uprava »Slovenije«

O rodoljubju, državotvornosti in „jermenarjih“

(Dopis.)

V času stisk, ko hite vse mogoči preroki in svetovalci z »opominjanjem, grajo in nasveti, tudi »Rodoljub z dežele« ni hotel zaostati in je za »Slovenca« (št. 236) napisal vrsto spodbudnih misli, ki naj bi bile po njegovem odrešilne za naš narod in našo državo. Uredniku so se zdele dovolj pomembne, da jim je žrtvoval pol strani.

Rodoljubov sestavek »Največji madež na našem telesu« je tipičen primer rodoljubnega pisanja, ki ni niti koristno niti škodljivo, zavoljo katerega se namreč v življenju nič ne premakne, niti na boljše niti na slabše. Uverjen sem, da celo tisti, ki rodoljuba z dežele pritrjujejo, ne mislijo, da je v stvari kaj več, kod spodobudno branje, kaj še, da bi pričakovali, da bo jutri življenje zavoljo napisanih besed kaj drugačno. Tako spodobudno branje je danes v modi in ga je mnogo.

Preden pridem k stvari, ki se mi v resnici zdi vredna besed, naj vendarle z nekaterimi stavki pojasnim svojo trditev, da predstavlja Rodoljubov članek samo res vzorec rodoljubnega branja in nič več, da bom bolj stvaren.

Rodoljub piše na primer: »Spoznajmo vse zaklade naše bogate zemlje, izkoristimo jih nesebično(!) za našo življenjsko skupnost...« — Zemeljske zaklade izkoriščajo in so izkoriščali od nekdanj maloštevilni posamezniki, ki »nesebičnosti« nimajo v svojem besednem zakladu. Kolikor je nesebičnosti v resnici na svetu, jo je najti skoraj samo med onimi, ki nimajo besede pri izkoriščanju naše bogate zemlje. Ni nobenega upanja, da bi na Rodoljubovo katero koli drugo priporočilo tisti maloštevilni, ki izkoriščajo zemeljske zaklade, postali nesebični v korist življenjske skupnosti. Ker pa sodeč po izkustvih tisočletne zgodovine in poznavajoč človekovo naravo, takega upanja tudi za bodoče ni, je umestno samo eno priporočilo, namreč, da sploh prenehajo izkoriščati zemeljske zaklade maloštevilni posamezniki, oziroma, da jim te pravice družba, narod ali država odvzamejo v korist vse človeške družbe.

Tedaj res samo rodoljubno branje!

Ali: »Proč s paniko in sebičnim kopičenjem materialnih dobrin...« — Nepotrebnost pozivanja, ker so zaloge po shrambah premožnih slojev in trgovskih skladišč že narejene. V rodoljubno branje spadajo tudi trditve o kopičenju, češ da »za take podvige preprosta poštena duša sama ni sposobna, kakor da je treba za znašanje zalog razen denarja še kakšnega posebnega moralnega razpoloženja. Boj proti kopičenju je samo ena od stoterih oblik boja neposredujočih proti posedujočim. Le, da je ta boj dejansko bolj formalen, kakor resen.

Namesto, da se v imenu morale borimo proti kopičenju zalog, priporočajmo rajši splošno preiskavo pri premožnejših slojih in zaplembo zalog, na primer po zgledu vojnih rekvizicij. Na ta način bi stvar dobila že resno lice.

Ali: »Žrtvujmo se vsi brez izjeme za naš skupni obstoj ter vpeljimo največje varčevanje v zasebnem življenju. Opustimo prazno in škodljivo veseljačenje, zapravljanje in razkošje, živimo skromno, pritrjujmo si vsi enako (!), bodimo enodušni v borbi za nove, boljše in srečnejše čase, ko človek človeku ne bo volk(!)«. Velika večina naroda nima s čim varčevati in jim je tako opominjanje odveč. Tisti privilegirani delček naroda, ki ima napeljan v svoje blagajne neusahljiv tok zlata, pa ne more najti varčevanju logično utemeljenega smisla. Saj bi bilo, kakor da bi hotel varčevati študenčnico, ki nikoli ne usahne. Tudi ni razvidno, kako naj plutokratovo varčevanje koristi skupnemu obstoju in enodušni borbi za nove sreč-

nejše čase, ko človek človeku ne bo več volk. Res da bi kazalo, ustvariti pogoje za varčevanje pri tobaku in alkoholu, ki se mu ljudstvo vse preveč vdaja. Take pogoje pa ne bo ustvarila nobena liga z dosedaj običajno prakso, ampak bo treba spremeniti družabni red tako, da bo posamezniku zagotovljen življenjski minimum, da bo dovolj hranjen in bo pri napornem delu zdržal brez škodljivih mamil. To vprašanje bo treba pojasniti brez dosedaj navadne naivnosti.

Ali: »Spoštujmo svojega sobrata in človeka...« Vi, gospod Rodoljub, ste gotovo člen politične stranke. Pa četudi niste, boste vedeli, da je naš narod politično vzgojen tako, da je samo političen somišljenik lahko človeku sobrat; če boš pa videl tudi praktično in ne samo teoretično sobrata celo v miselnosti drugače opredeljenem človeku, boš postal v lastnih vrstah sumljiv, ali celo garjav. Moj dober prijatelj in odlični duhovnik je mislil (po vzoru rajnega kardinala Verdierja), da je nauk o sobratih kaj več kakor rodoljubna teorija, in ni delal med ljudmi razlike, pa so ga ogradili za komunista. »Narod moj dokaze hrani.«

Tako bi lahko nihal v nedogled dokaze, da so Rodoljubova razmišljanja vseskozi same rodoljubne marnje. V opravičilo bi mu morda bilo le dejstvo, da je rodoljubno čevanje danes splošno in razširjeno moda, ali recimo rajši epidemija. Njena značilnost je, da ugotovi včasih kolikor toliko objektivno dejansko stanje, v končnem sklepanju pa ustrelji vedno mimo. Na primer: »Tam in tam so socialne razmere neznosne in delavstvo strda.« Za sklep poduk: »Kapital bodi socialno pravičen in zlo bo izginilo!« Življenje pa gre naprej, kakor bi šlo tudi brez moralnega opomina delodajalcu — kapitalistu.

Toda vse to le bolj mimogrede, ker me zanima nekaj čisto drugega. Rodoljub poziva namreč nujno k državotvornosti: »Državno administracijo, oziroma oblasti pa naj po svojih močeh podpirajo vsi dobro misleči državljani ter vse javne in zasebne ustanove, društva in organizacije; dalje cerkev, šola in dom, ki naj primerno poučujejo in vzgajajo ljudstvo in mladino.«

V splošnem je znano, da smo državotvorni samo tedaj, kadar je na krmilu »naša« stranka. Iz izkustva vemo, da je vrsta režimov v preteklosti obtoževala opozicijo protidržavnosti. S tem so si hoteli res da mnogokrat olajšati delo pri nastopanju proti političnim nasprotnikom, vendar pa samo taka razlaga ne bo zadovala. Naša politična vzgoja je dosegla, da je člen opozicijske stranke nerazpoložen ne samo proti režimu, kar bi bilo edino opravičljivo in razumljivo, ampak proti celotnemu državnemu aparatu in državnim ustanovam.

Resničen primer za pojasnilo: »Kmečkoga posestnika rubijo za davke. Kmet pripoveduje s solzami v očeh, da je pred nekaj leti nesel poldrug tisočak za davke na pošto, da pa ga je pred samo pošto pregovoril, da denarja ni oddal, znan človek, ki govori, kadar so njegovi »gori«, sila patriotično in je vneto državotvoren. Po mefištovski je pristopil in mu šepetal, da je neumen, če davke plača; denar naj rajši porabi za druge namene, ker mu bodo morali davke tako odpisati! Temu so rekli tedaj politični pritisk opozicije. Ko je ta pritisk svoje namene dosegel, ubogemu davkoplačevalcu nihče več ni govoril o odpisu davčnih zaostankov. Pri rubežni ni nihče videl opeharjenčevih solz. Siromak je plačal politično spekulacijo z rubežnimi stroški in obrestmi za davčne zaostanke.

Tisti Mefisto je velik rodoljub, prav tipičen podeželski rodoljub in goreče drža-

Z A P I S K I

In mi?

votvoren, kadar vejejo ugodni vetrovi. Govoril bi lahko naravnost o tipu podeželjskega rodoljuba, ki je rodoljub na ukaz in na odpoved. Njegova državotvornost in protidržavotvornost je kakor lutka na nitih, ki vodijo nekam v nevidno ozadje.

Ni se čuditi, če je v vsakokratni opoziciji res tudi nekaj protidržavnostnega razpoloženja, čeprav je vedno del protidržavnosti samo podtaknjen.

Menda ne bo dvoma, kje so korenine tega zla. V tem, da je naša dnevna politika daleč prekoračila svoje prirodne meje. Vsakokratna režimska stranka je pojmovala politiko nekako totalitarno. Svojo oblast je razumela vedno tako, da ji je dan na voljo ves državni mehanizem, ki ga je potem osvajala postopoma s svojimi ljudmi. Kako se je to dogajalo, naj pove praktičen zgled.

Starejši gospod, po poklicu državni uradnik, mi je pripovedoval, da je njihovo svobodno strokovno društvo izločilo iz svoje srede nekega člana, ki se je zdel društvu nevreden. Izločenec pa je dvignil pest proti zbranim stanovskim tovarišem in zagrozil čes, »nekoliko potrpite, da se razmere spremenijo, potem vam bomo jermena rezali h hrbta«. Gospod mi je povedal, da se je napoved pozneje uresničila. »Narod moj dokaze hrani.«

Pod plaščem dnevne politike se dogajajo neverjetne stvari. Če se zameriš kake-mu predpostavljenu »jermenarju«, ti strokovna sposobnost in osebna kvalifikacija ne bosta dosti pomagali, zakaj »jermenar« je v svojem delovanju vsemogočen gospod, ki pojmuje politiko totalitarno. Zato je naš državni uradnik po večini »trs, ki ga maje veter v puščavi«. Zato je pa tudi naše rodoljubje in državotvornost po večini tak »trs, ki ga maje veter«. Našemu rodoljubu je treba potegniti z obraza masko, da bo pokazal svoje pravo lice. Treba je pokazati, da nekaj, kar korenini v dnevni politiki, ne more biti še nobena svetinja, niti za vse obvezna vrednota. Kdo mi more zameriti, če ne snamem klobuka pred rodoljubjem in državotvornostjo, ki sta na ukaz in odpoved nevidnega ozadja. »Rodoljubje« in »državotvornost« sta samo izposojeni imeni za brez-pogojno in nerazsodno politično pokorščino. To izposojilo pa je nemoralno, ker je nasilno.

Prirodni red stvari se bo povrnil, kadar se bo dnevna politika odpovedala svojem totalitarnemu pojmovanju in se bo umaknila v svoje naravne meje. Z drugimi besedami povemo to tudi tako, da je v korist vse narodne in državne skupnosti, da se mnoga področja javnega življenja depolitizirajo. S tem bo obenem znani neznočni pritisk na človeka pojenjal in dani bodo pogoji, da bo človek lahko spet veroval v družabno skupnost brez povelja.

Sagitta

Do skrajnosti izpeljana realna politika sile lahko napravi iz kulturnih držav roparske države.

Uprava stare Srbije

(Odlomki iz »Politične zgodovine Srbije« Slobodana Jovanovića)

(Nadaljevanje.)

Kmečke vstaje v zapadni in srednji Evropi, posebno pa francoska revolucija so prebudile krščanski življenjski v turškem carstvu iz njegove potrpežljivosti in začel se je odpor proti turškemu režimu, s tem pa notranja razrvanost v državi.

Čeprav se je dvesto let govorilo v Evropi o razmajani Turčiji, vendar ta ni razpadla. Za to se je morala zahvaliti sultanom, ki so vrhovno oblast izročali ljudem, ki so bili kolikor toliko kvalificirani. Da si obdržijo svoj prestol in svojo državo, so izkoriščali ljubosumnost in ambicijo visokega uradništva, izigravali enega proti drugemu, jemali v visoke službe celo kristjane, da vohunijo Osmanlije, tako da so ministri morali biti vsaj na zunaj neobremenjeni, če niso hoteli izgubiti svoje službe. Strogi centralizem zvezan z vohunstvom je omogočal »portu«, da zadrži kolikor toliko vajeti v roki. Ni ga bilo sultana, ki se ne bi bil moral tudi še boriti s kakim pretendentom. V Turčiji ni bila dinastična misel razvita, kakor je bila v Evropi; manjkala ji je predvsem pojem »božje milosti«, tako da vladarski prestol nikdar ni stal varno. Sultani so bili za svoj položaj vedno v strahu; bali so se svojih podložnikov, bali so se svojih uradnikov, bali so

Glede na govore hrvaškega bana dr. Šubišića in tajnika Hrvaške kmečke stranke dr. Krnjevića v Medjmurju poudarja »Hrvatski dnevnik«, da hočejo imeti Hrvati v okviru naše državne skupnosti položaj, ki ga zahtevajo njihne potrebe in v skladu s tisočletno hrvaško državno mislijo. Potem pravi:

Ni še daleč čas, ko smo se morali bojevati, da se nam z druge strani prizna narodna osebnost in da se vodijo vsi razgovori o našem sodelovanju na osnovi tega dejstva. Hrvati so bili zmeraj političen narod, mi smo imeli zmeraj svojo državno misel in s to svojo mislijo smo stopili v to državno skupnost. Nič ni bilo bolj napačno, kakor ko se je v začetku skupnega državnega življenja šlo mimo tega dejstva in ko se je državna skupnost organizirala tako, kakor da bi hrvaške državne misli sploh ne bilo. Danes vidimo, da tako ne more več biti. V Jugoslaviji se mora kazati tako hrvaška kakor srbska državna misel. One se lahko dovedejo v soglasje, ker je mnoštvo skupnih koristi, ki nas napotujejo ene na druge. Dr. Krnjević je popolnoma pravilno opozoril, da je današnji čas težko tudi za velike državne tvorbe, zato je razumljivo, da je še težje za majhne državne ustroje. Zato smo mi, je dejal dr. Krnjević, pripadniki skupnosti s srbskim narodom, toda take skupnosti, v katerih se bo kazala hrvaška državna misel kakor tudi srbska državna misel.

Kadar bere človek take besede, mu mora postati trpko ob vsej bornosti in nerodovitnosti slovenske politike. Zdi se, kakor da bi pri preurejanju naše države mi sploh ne šli več, in če nas kdaj omenjajo, delajo to le bolj zaradi lepšega ali pa, ker tako kaže glede na trmastega drugega deležnika, ne pa ker bi morebiti imela naša stvar kaj veljave in teže. In tako je šla velika preosnova lanskega 26. avgusta mimo nas, ne da bi se bila samo dotaknila centralizma nad Slovenijo, tako je moč centralizma nad Slovenijo danes pravno ista, kakor je bila pred 26. avgustom 1939, dejansko pa še precej večja, ker se čaršiji ni treba več toliko ozirati na Hrvate, ki so prej strogo čuli nad centralistično samovoljo in ki so danes vsaj deloma zadovoljni. Tako je danes na Srbskem srbska, na Hrvaškem hrvaška narodna zastava priznana in spoštovana, pri nas na Slovenskem pa je naša narodna zastava pravno in dejansko še zmeraj prepovedana, o čemer se mora prepričati slovenski človek zmeraj znova pri vsaki slovesnosti.

Nič ne de — dali bomo hleb in dobili drobtino nazaj, nekaterih pa še zmeraj ne bo sram, govoriti o velikanskih uspehih in pljuvati na tiste, ki imajo hleb za hleb in drobtino za drobtino.

Kako se pri nas gospodari

Kakor znano, je bivši ministrski predsednik Stojadinović ustanovil poleg JRZ tudi precej podjetij, med drugimi »Jugo-

slovanski čeliki«. Pri tem je seveda udeležil tudi državo in država naj bi s svojimi naročili pomagala, da bi podjetje uspevalo. Znal mu je razen tega zagotoviti razne ugodnosti in prednosti. Te dni pa se vrši pri sarajevskem okrajnem sodišču zanimiva obravnava, ki bi se bržkone ne vršila, če bi bil Stojadinović še zmeraj vladni predsednik. Kakor poroča »Hrvatski dnevnik«, je pokazala ta obravnava že doslej, da so se v tem podjetju postavljali na odgovorna mesta neusposobljeni ljudje kljub temu, da je bilo dovolj sposobnih na razpolago. Ravnatelj Jugočelika Radović namreč toži prejšnjega ravnatelja inž. Uroša Lazovića, ki je trdil, da ni usposobljen za svoje mesto. Obravnava je dognala tudi, kako malo vestno so delili v Jugočeliku službe, in da Radović sploh ni usposobljen topilniški inženjer. Rudarstva sploh niti študiral ni, ampak je diplomiral na zrakoplovni šoli v Parizu. Sicer se je pa sedanji ravnatelj sam zavedal, da ni sposoben za ta položaj in je, kakor je bilo na obravnavi pričano, tudi sam povedal, da za to mesto ni prosil, ampak da je samo prosil ravnatelja Jugočelika kot svoje prijatelje, naj mu prekrbe kakšno službo, ki bi odgovarjala njegovim sposobnostim. Sam se je tudi močno začudil, ko so ga pozvali, naj prosi za ravnateljsko mesto v tovarni, katere delo je zanj španska vas.

Nas Slovence takšnale »politika« še prav posebno zanima, saj je znano, da se je ustanavljal Jugočelik precej v znamenju tekme z železarsko industrijo v Sloveniji, a še povrh tudi s slovenskim denarjem. Kajti kakor pri elektrotehnični in pri mnogih drugih industrijah smo morali tudi tukaj plačevati za to, da se je ustanovila industrija, ki bi naši spodkopavala tla. Radovedni smo samo še, kakšno je vodstvo Jugočelika v drugih pogledih. Preiskava bi gotovo dognala še večje »zanimivosti«.

Gentleman

Tudi pri nas se pogosto rabi angleški izraz »gentleman«. Pod tem izrazom si predstavlja naš človek nekaj podobnega, kakor izraža enako tuja beseda »kavalir«, oziroma »vitez«, kar po domače bi rekli — vrli mož. Ker pa si vsak narod tudi vrline in slabosti nekoliko po svoje predstavlja, oziroma jim daje vsaj poseben narodni priokus, vonj ali svit, je gotovo vredno, da si predočimo, kaj si najidealnejši Angleži predstavljajo pod izrazom »gentleman«.

Kardinal Newman je označil pojem gentlemana sledeče:

»Gentleman je človek, ki nikoli ne povzroča drugim bolečine..., ki se skrbno izogiba vsemu, kar bi moglo njegove

ku, posnemali turško — že ker druge poznali niso. Z obliko so pa prevzeli tudi duh turške uprave.

Turško uradništvo je bilo v primeri z uradništvom sosednih evropskih dežel tiste dobe nešolano, neusposobljeno. Turški kajmakami, srezki načelniki so bili bivši podčastniki. Karadjodjeva in Miloševa Srbija razumništva imela ni in je že iz tega vzroka uradniška mesta zasedala z nešolanimi ljudmi. Bila bi si sicer iz sosedne Vojvodine lahko preskrbeli šolanhi moči — kar je pozneje tudi storila — pa na to ni spočetkom niti mislila, saj srbski bistri kmetje niso bili nič manj sposobni kot pa turško, vsaj nižje, uradništvo.

Kakor poznamo srbsko upravo prvih desetletij iz zelo poučnih del Slobodana Jovanovića, ne bi mogli reči, da se je mnogo razločevala od turške. Roka Miloša Obrenovića ni bila manj težka od roke turškega paše in njegovi »knezi« niso imeli za srbskega kmeta mnogo več srca kakor turške »dahije«. Miloš je bil pravi orientalski despot, ki je bolj vladal s palico kot s peresom — saj je bil nepismen — in njegovi podrejeni tudi niso poznali drugačnih metod. Res je, da so prvi srbski vladarji bili turški vazali in da so morali iztirjevati preko svojih uradnikov davke za turško državno blagajno. Da pa pri tem niso pozabili na lastni žep, kakor na svojega niso pozabili njihovi turški predhodniki od paše do občinskega župana, nam dokazuje bogastvo Miloša Obrenovića in njegovih knezov. O neki uradniški upravi v ev-

bliznje prizadeti ali žaliti, vsakemu robatemu ugovoru, siljenju ali hudovanju, vsakemu sumničanju in nevolji, in kateremu je vse prizadevanje usmerjeno na to, napraviti vsem ljudem ugodno in domače. Nič ne uide njegovi pazljivosti; vzpodbujajoč je naproti plašljivim, približujoč se tistim, ki se preveč zadržujejo in prizanesljiv za smešne slabosti; vselej ve, koga ima pred seboj; pri kramljanju se ne sili naprej in ni nikoli utrudljiv. Svoje službe drugim mali in jih ima bolj kot njemu samemu izkazano uslugo. Samo prisiljen govori o samem sebi, nikoli se ne brani z ostro zavrnitvijo in nikoli ne posluša obrekovanja in opravljanja. Pri nikomer, ki se meša v njegove zadeve, ne misli na nizke motive in skuša vse obrniti na najboljšo stran. Nikoli ne govori maleč in ni malosten pri razlikah v mišljenju. Nikoli ne izkoristi svojega nadkriljevanja, nikoli se ne čuti užaljenega, ne uporablja namigavanja, kakor tudi ne ostrih izrazov pri debatiranju, tudi ne kaže na slabe povere, ki jih ne upa odkrito povedati... Premoder je, da bi se dal žaliti po grobstih; prezačen, da bi v mislih premeval žalitve, in preravnodušen, da bi žalitve očital... Pri drugačnem mnenju ga varuje njegov dobro šolani razum pred pregrobnimi izrazi, kakor jih imajo morda duhovno pomembnejši, toda ne izobraženejši ljudje, ki zamahnejo namesto z ostrim udarcem nerodno s topim nožem. Ako ima prav ali ne, vedno je preveč uvideven, da bi bil krivičen. Ravno tako je preprost kakor prepričujoč, tako kratkih besedi, kakor odločnih. Nihče ga ne more prekositi v odkritosti, uvidevnosti in ozirnosti. Uvideven je napram nasprotnikom in ima vedno opravičilo za njihove slabosti. Pozna človeško naravo z njenimi napakami in vrlinami, njen obseg in njene meje.

Pogoj, da more biti demokracija res organično lastnina kakega naroda in ne samo tuja navlaka, ki se v kratkem smešno izmaliči, je vsaj neka količina gentlemanstva v javnosti. Vsi tisti, ki želimo, da bi se kedaj omogočila pri nas Slovincih prava demokracija, moramo gledati, da bomo v javnem delu vplivali tudi vzgojno v tem smislu, da mora prav pojmovano gentlemanstvo zavladati tudi pri nas v vsem javnem življenju in delovanju.

Kaj pišejo listi

Nezaželeno odlikovanje

V »Slovenec« pripoveduje J. Dolenc o Krekovem odlikovanju, ki ga pa Krek sam ni bil prav nič vesel. Nadškof Jeglič mu je namreč izprosil pri papežu prelatsko čast. V tem pogledu beremo tele podatke, ki so v teh odlikovalnih časih posebno zanimivi:

Ko sem pred kratkim govoril o stvari s Krekovim sodobnikom, mi je ta rekel kratko, da

ropskem smislu tedaj ni moglo biti besede; kakor pravi Jovanović, je Miloš svoje uradnike imel za svoje osebne služabnike, ki so mu morali streči pri obedu in ga sezuvati. Odrejene plače niso dobivali, penzije seveda še manj. Knez Miloš je prav rad dal za kako nerodnost pretepsti. Nič čudnega torej, če je tako uradništvo »pretepalo ljudi kakor sužnje«, kakor pravi Jovanović. Še v štiridesetih letih devetnajstega stoletja pravi eden od Miloševih »popetiteljev« — po naše rečeno — ministrov — da je oblast kakor varuh, narod pa kakor nedoleten otrok, ki se da vzgojiti samo s šibo. Upravni uradniki, kar se vse imenuje v Srbiji »policija«, imajo pravico izrekovati kazni šibanja, ki se takoj, brez vsakega pravnega sredstva, izvršujejo (Sl. Jovanović). Značilno je, da je uradništvo, ki je začelo dobivati plače, govorilo o »božji penziji«. Če je prišel srezki načelnik v vas, so ga morali pogostiti, kakor nekdanj turškega spahijs; kar je vas zmogla na najboljši jedachi in pijači, mu je morala prinesiti, kakor da je vdrl osvajač, nam pripoveduje Jovanović. Česar »kapetan« s svojimi »pandurji« ni mogel pospraviti, to je vzel seboj. Svojo nagrado za službeno opravilo v dotičnem kraju je »kapetan« iztirjal kot »prireza« na davke, ki ga je bilo treba takoj plačati. Iz tega denarja je »pandur« kupil kar »klobuk« sladkorja, da ga kapetanu ne zmanjka pri črni kavi, čeprav mu mora občina, v kateri se nahaja, dobaviti črno kavo, seveda zaslaženo. (Jovanović.)